

נאמר של נייר



היורד שהחליט לכער את ירושלים * האח החורג

של אנה פראנק * השיממון של שנות השבעים * ספר מפתיע

באיכותו של הסופרת הבריטית דראבל * על אלימות ואלימות

תולעי תרבות

שער הזהב

גיורא נובק, דקורטור אמריקאי יליד ישראל, שאינו מתגורר בארץ מזה כ-30 שנה, החליט, ברגע של התגלות דתית, להנציח את שמו בתולדות האנושות על ידי כיעורה של ירושלים בשער הזהב, ש- יסתייר את יופיה של העיר.

נובק, שמעודו לא נמנה על בכירי הדאמונות, השיג מקום של כבוד בתעשיית האומנות, כייצורן של כלים דקורטיביים מתועשים, עשויים מחומרים עשירים (מתכות אצילות) המעניקים להם את מירב ערכם.

מר נובק, שהמוסיאונים הרציניים בישראל (מוסיאון ישראל ומוסיאון תל-אביב) לא מצאו עניין כלשהו ב"יצירותיו", החליט להפגין את כישוריו. ברגע של התגלות פסבדודתית, מצא את הדרך לעקוף את טעמם של אוצרי המוסיאונים בישראל, ולהציב יד ורגל לאמנות הדקורטיבית שלו. את אותה התגלות פסבדודתית טיאר בפני כתב השבועון הירושלמי כל העיר: "...כאשר התחלתי לחוש את הרעיון, נדלק אצלי הניצוץ... הגורם שנתן לי את הניצוץ היה הכסס של אותה אמונה, האמונה ששמה ירושלים... אבל איך קרה שפתאום נחתי את כל עיסוקי למען עבודה אחת ולרעיון אחד, שאינו עדיין בכחנית יצירה, אלא כנר חיפוש, חתירה, מחשבה - את זאת איני מסוגל להסביר..."

האמריקאים. הנובקים הפכו בניין בן מאה שנה ליצירה פיסולית סביבתית, והם מוציאים כחברה לובשי פרות מזוהות וינגדים בכל צבעי הקשת. עכשיו מדבר גיורא נובק על השתרשות חזרת, חלקית לפחות, בישראל... רשימה זו, שפורסמה ב-5 בספטמבר 1980, נועדה לשמש כרטיס-כניסה לעולם יחסי-הציבור של האמנות הישראלית. למרות כל הליטופים המילוניים ליים שבהם עוטף עופרת את האגו של נובק, לא מצטיירת תמונה המעידה על ערך יצירתו של הדקורטור הישראלי מגיורוק.

שלב שני במיתקפה של נובק על תושבי ירושלים נערך בהגיעו ארצה. הוא הציב את הספירלה המופקת, הנראית כמו היתה אחת חורגת של שער-זהב הניצב בשערי העיר סנט-לואיס בארצות-הברית, באולם האקסדרה של תיאטרון ירושלים. את הצבת הדגם ליוותה כתבה של אחת ממעריבי, מיכל מירון, תחת הכותרת "שער הזהב". הדקורטור אומר למעריבי: "צריך לעשות חג לכאבים לירושלים".

אלא שהירושלמים הם אגוזים קשים לפיצוץ, גם אם המדובר בשניו התוקות של הדקורטור. טרדי קולק פסל את הרעיון. אוצרי האמנות החשובים של מוסיאון ישראל, הד"ר מרסין וייך ו-יונה פישור (חתן פרסי-ישראל), טענו כי היצירה אינה מקורית, ראשי קרן ירושלים הבהירו בעדינות לנובק, כי העיר מסתפקת במראה פחות מזהב ופחות דקורטיבי, הכלל הוסיפו כי למר נובק אין ניסיון מוקדם בפיסול. או כמאמר הד"ר מיכאל דרין: "גיורא נובק לא הקים שום פסל, אפילו בקנה מידה קטן יותר, כשום עיר

לירושלים. האם יהיה בכוח נבחרי העיר לעמוד מול מכשילי-חצים אמריקאי של איש יחסי-ציבור מעולה כנובק, המנהל את מאבקו באמצעות הבנקאי שלו, פרקי-ליטו, ומערכת יחסי-ציבור מתחכמת?

ספרים

שער העשן

בספרו האחרון, שראה אור בארצות-הברית (טרם תורגם לעברית), סופר רפא"ם, רומן הסופר היהודי פיליפ רות כי אנה פרינק לא מתה וכי שמה כיום הוא אמו בלט. היא עובדת לדבריו כי ספריית הארווארד, והגיבור שלו מחור הארחה.

תחושה דומה אוחזת בקורא בספרו של הפרופסור שאול פרידלנדר, עם בוא היכרונו... תחושה שמדובר באחיה הר חורג של אנה פראנק (לאנה פראנק לא היה אח), החושף את יומנו 35 שנה לאחר השואה. עם בוא היכרונו הוא ספר שי עלילתו מתרחשת על שני מישורים: הי מישור האחד הוא ילדותו ונעורותו של פרידלנדר בעיר פראג, שבה נולד בשנת 1932, בצרפת של שנות המלחמה העול-מית - עד לעלותו ארצה ב-1948 על סיפונה של אלטונה, המישור השני של הספר מצוי בקטעים של יומן אותם חיבר פרידלנדר בין יוני לדצמבר 1977, בתקופה של המומנטום של אד-פארדא. בקטעים אלה טורח המחבר ליצור דייסה מילולית של כאב השואה עם כאב שלום-עכשווי, ובדומה לדייסות, הרי שהתוצאה סמיכה וחסרת טעם. מרכיב אחד פוגם במרכיב השני, ויצירה שהיה בה פוטנציאל ספרותי מעולה הופכת למשהו דביק, לא משמעותי. מוטב היה שפרידלנדר היה מעלה את חוליית השואה שלו בנפרד ומהגיליון הר פוליטיים העכשוויים.

אין ספק ששאול פרידלנדר ניחן בכישרון ספרותי, ומעידה על כך הפתיחה הר מבטיחה של ספרו: "נולדתי בפראג כי רגע הגרוע ביותר, ארכעה הודשים לפני עליית היטלר לשילטון..." המעבר ליומנו משנת 1977 מעיד על עקרות פוליטית: "אין מעשי חבלה, שום דבר, אנשים פשוטים, אנשים עניים, פנים של פלאחים, מכטים נכונים כלשהו..." על נדנדה תיאר רית כזאת מוליך פרידלנדר את ספרו, כי תת-הכרה של תועמלן ציוני, המנסה ליצור את הקשר הבלתי אפשרי בין שני קווי המקבילית של השואה וכיבוש הפלסטינים.

המרכיב הערכי היחיד בספר זה הוא תיאור גילגוליו של פרידלנדר דרך ארבע חוויות שונות: פאבל, פול, פול-אנרי ושאול. את הדברים הותיר כסיפור של אוטוביוגרפיה, שבקטעים המורכבים שלה היא אינה סובלת מעודף אמינות, כדוגמת הקטע בלילה, בין הילדים ופרחיה-המורה בסן-בראנז'ה: "מאדאם ריכר היתה ערי כרת בין המיטות ובודקת שכל אחד מאנכם שוכב על גבו, ביריבים שלובות מעל הלב, ואז ככה האור ורק נורה כחולה האירה את האולם. המטניחה שלנו נכנסה לחדרה - הדר קטן, צמוד לאולם הר

שאול פרידלנדר - עם בוא הזיכרון...; מצרפתית: איליה גולדין; הוצאת אדם, ירושלים; 174 עמודים (כריכה רכה).

שינה, שהיה בו אשנב כדי לצפות עלינו. לא עבר זמן רב וגם האור בחדרה ככה, והחשכה עטפה עשירים אי שלושים נערים שכבר נשמו בקול אחד..."

אנו חיים בעידן הפרוידיאני, וחסר לנו בתיאוריו של פרידלנדר מימד ההתפתחות המינית, ההתבגרות, הפצעים והמועקות. אם פרידלנדר היה מקדיש לרגישות זו שליש ממה שהקדיש לרגישות הפוליטית והחברתית, הרי שהאמינות היתה יוצאת נשכרת. מכיוון שספרו של פרידלנדר אינו מעיד על הומור מיוחד, הרי



שאול פרידלנדר
דייסה סמיכה

שגם את קטע הפגישה עם האדמירל דניץ (שנפטר לפני כמה שבועות) אין לראות באופן שהמחבר מנסה להציגו: "אדוני הגרוס-אדמירל, האם אתה יכול לתת לי את מילת-הכבוד של גרוס-אדמירל גרמני שלא ידעת כלום?" וה-תשובה של דניץ: "אני נותן לך את מילת-הכבוד של גרוס-אדמירל גרמני שי לא ידעתי כלום..."

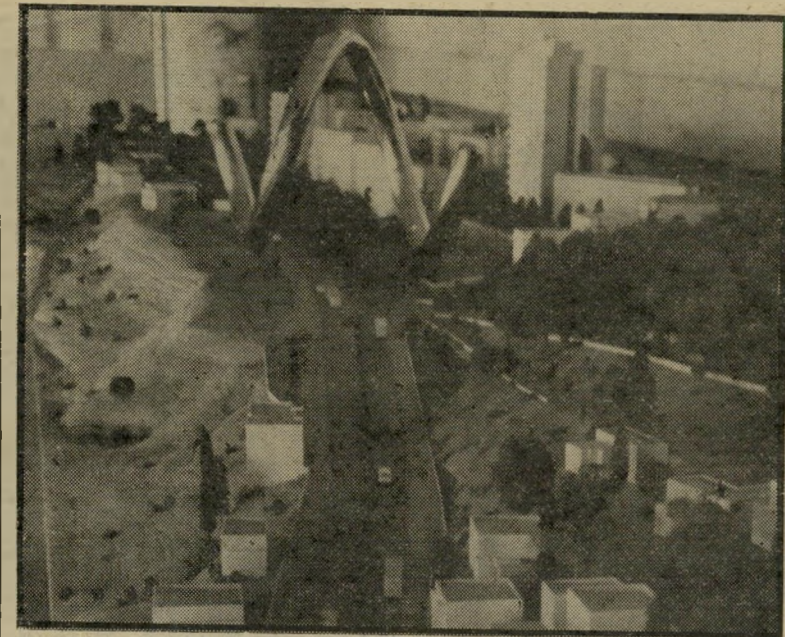
עם בוא היכרונו... הוא בבחינת התמצה, סיפור שהיו בו כל החומרים המאפשרים התעלות מעל לספרות השואנית המקובלת. השואה בעיני ילד ונער - סיפור שמחברו פיקשש את הכימיה שלו והצליח להעביר את חוויות האמת שלו עד אל גבולות הקיטש המתקת. וחבל.

תרגום

שער הכפור

ספר מפתיע באיכותו הוא ספרה של הסופרת הבריטית מארגרט דראבל, עידן הקרח. הנפתח בלשון המעידה על יכולתה של המחברת: "כאחד מימי רביעי, במחצית השנייה של חודש נובמבר, כשעת מעוף מעל לבריכתו של אנתוני קיטינג, מת פסיון מהתקף-לב, כשם שי קורה לעיתים לעופות: הוא נחבט ונפל

מרגרט דראבל - עידן הקרח; עברית: חתר עמית (בוצבי); הוצאת כתר; 236 עמודים (כריכה רכה).



ביעור הזהב של הדקורטור נובק פירסומת לנעמי שמר

אחרת. אין להעלות על הדעת שדווקא ירושלים תשמש לו שפי-פיונות." שני תומכים היו לגיורא נובק: הפיו מונאית נעמי שמר, ששערי-הזהב לירושלים מעשה ידי נובק עשוי לשמש פיר-סומת הינם לפימונה ירושלמי של זהב, וחוקר הדתות הירושלמי, הפרופסור דרין פרוסר.

שער הזהב של נובק הוא בבחינת מיבחן